

Dr. Öğr. Üyesi Derya Yılmaz

Geç Tunç Çağı'nda Batı Anadolu Arkeolojisi

Telif hakkı bulunmayan eser

Haftalık Ders Programı

1. Genel giriş, terminoloji, haftalık program.
2. Geç Tunç Çağı Batı Anadolu coğrafyası, arkeolojisi ve kronolojisi
3. Geç Tunç Çağı'nda Troya
5. Geç Tunç Çağı'nda Beşiktepe
6. Geç Tunç Çağı'nda Panaztepe
7. Geç Tunç Çağı'nda Liman Tepe
8. Geç Tunç Çağı'nda Çeşme Bağlararası, Bademgediği Tepe
9. Geç Tunç Çağı'nda Efes, Milet
10. Geç Tunç Çağı'nda Çine-Tepecik Höyüğü, İasos, Milas-Pilavtepe
11. Geç Tunç Çağı'nda Müskebi ve Kadıkalesi
12. Batı Anadolu'da Miken etkinliği
13. Mikenai ve Tholos mezarları
14. Batı Anadolu'da Miken mezarları, Miken-Hitit ilişkileri
15. Vize
16. final

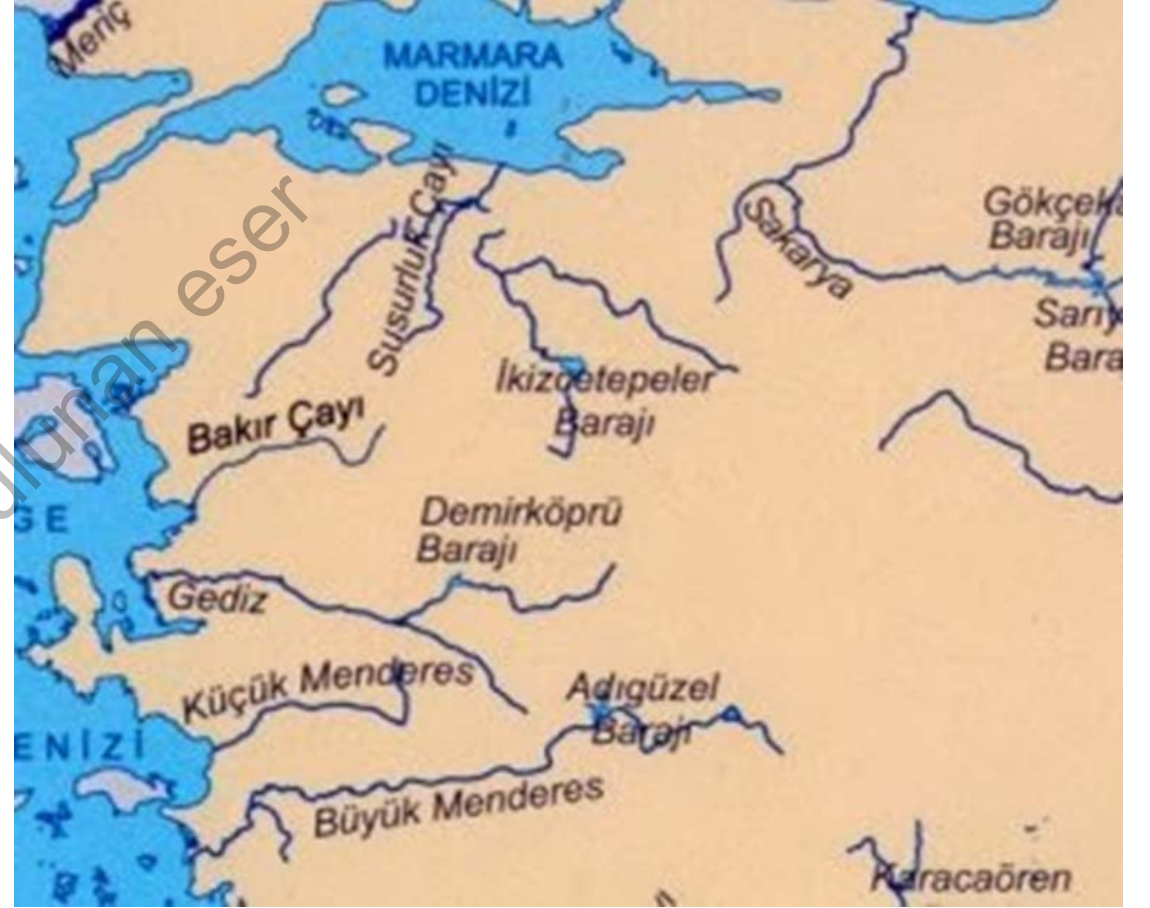
Batı Anadolu Coğrafyası

Batı Anadolu Bölgesi Ege Denizi kıyısından içeriye doğru uzanarak Orta Anadolu ile birleşmektedir. Bu sınırın batısında İç Batı Anadolu eşığının yüksek toprakları doğudaki İç Anadolu'nun Yukarı Sakarya ve Konya bölümleri üzerinde yükselmektedir.

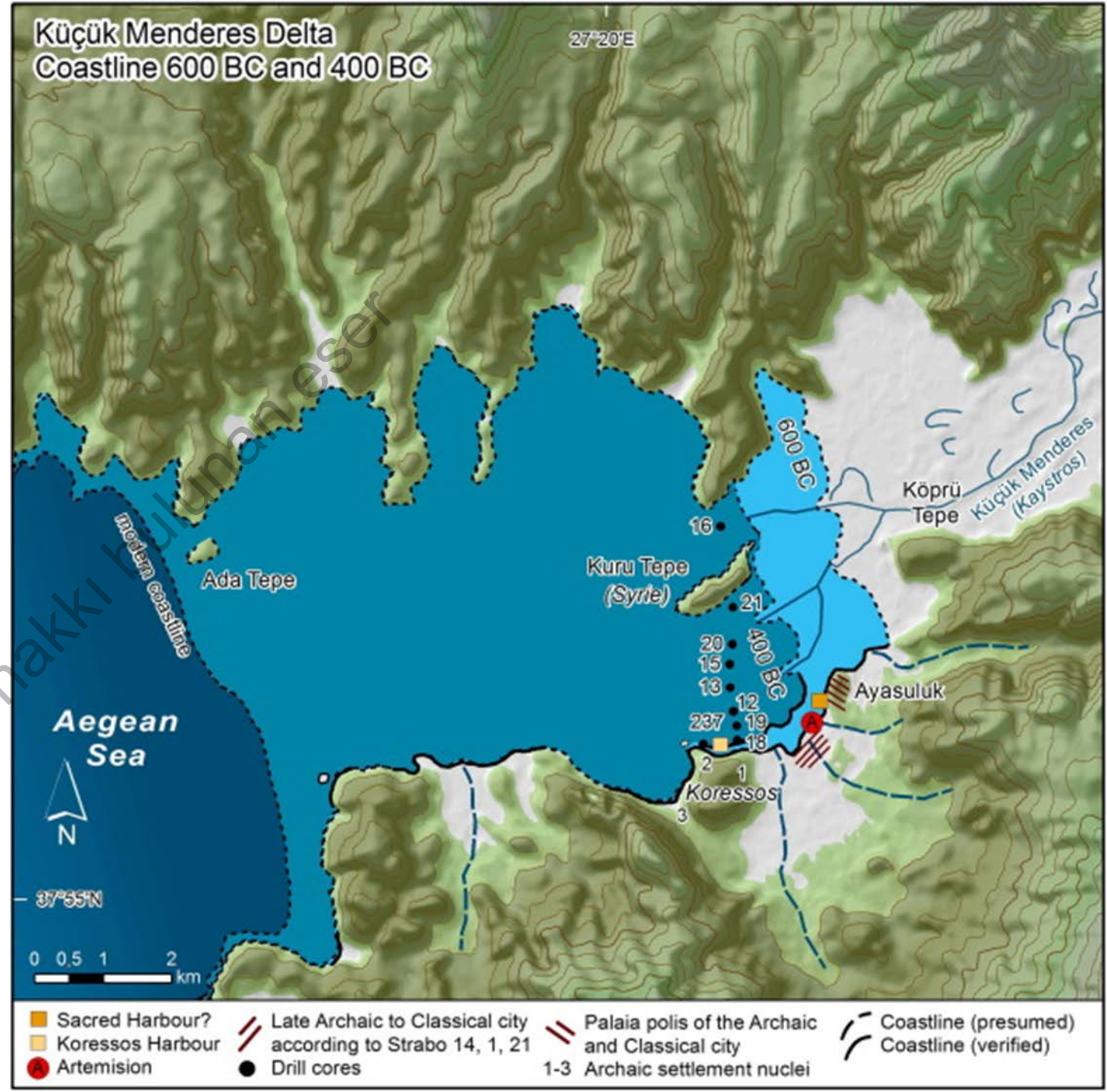
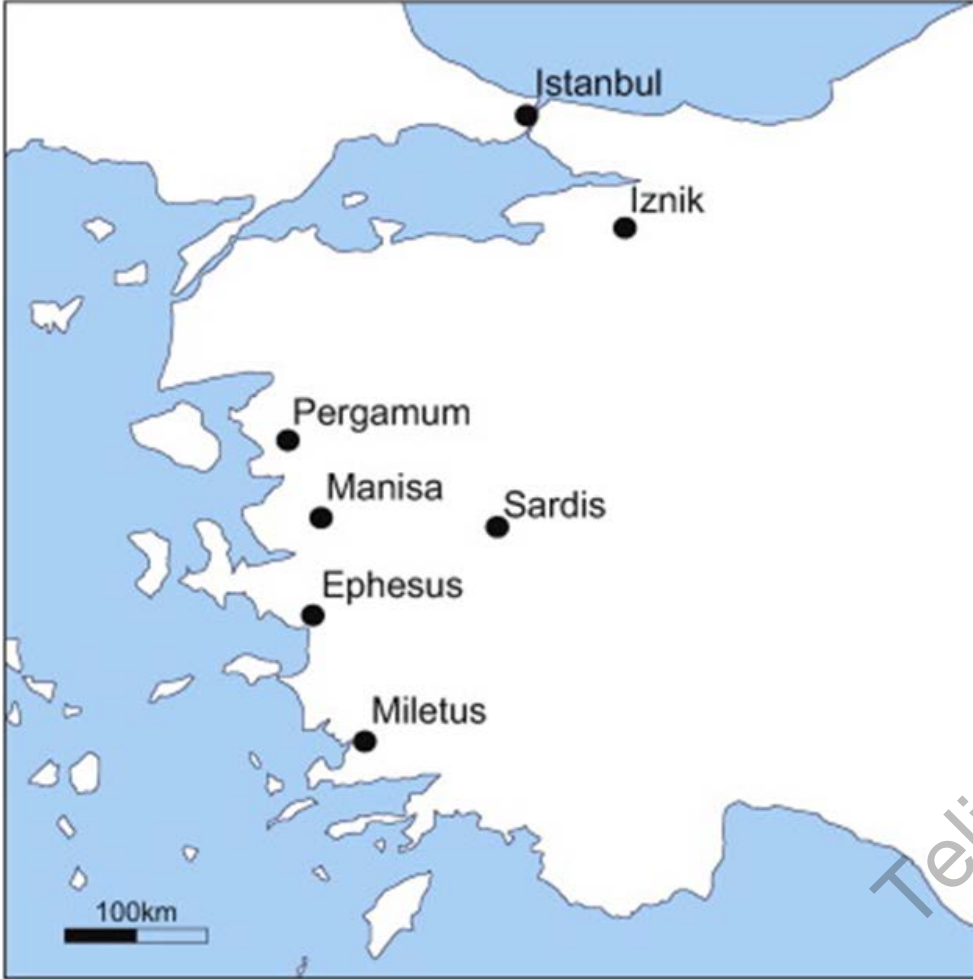
Batı Anadolu'daki uzun vadilerle ayrılan çukur alanlar, kara içine sokulup ve hatta bazı dallara ayrılarak İç Batı Anadolu eşığına dayanmaktadır.

- Doğu-batı yönündeki bu vadilerdeki ırmaklar Ege Denizi'ne akmaktadır. Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes nehirlerinin alüvyonları zamanla Batı Anadolu sahil kesimini doldurarak daha önceleri sahilde yer alan ve bir limanı olan kentlerin kıyıdan içerde kalmasına neden olmuştur.

Efes Kenti örneği

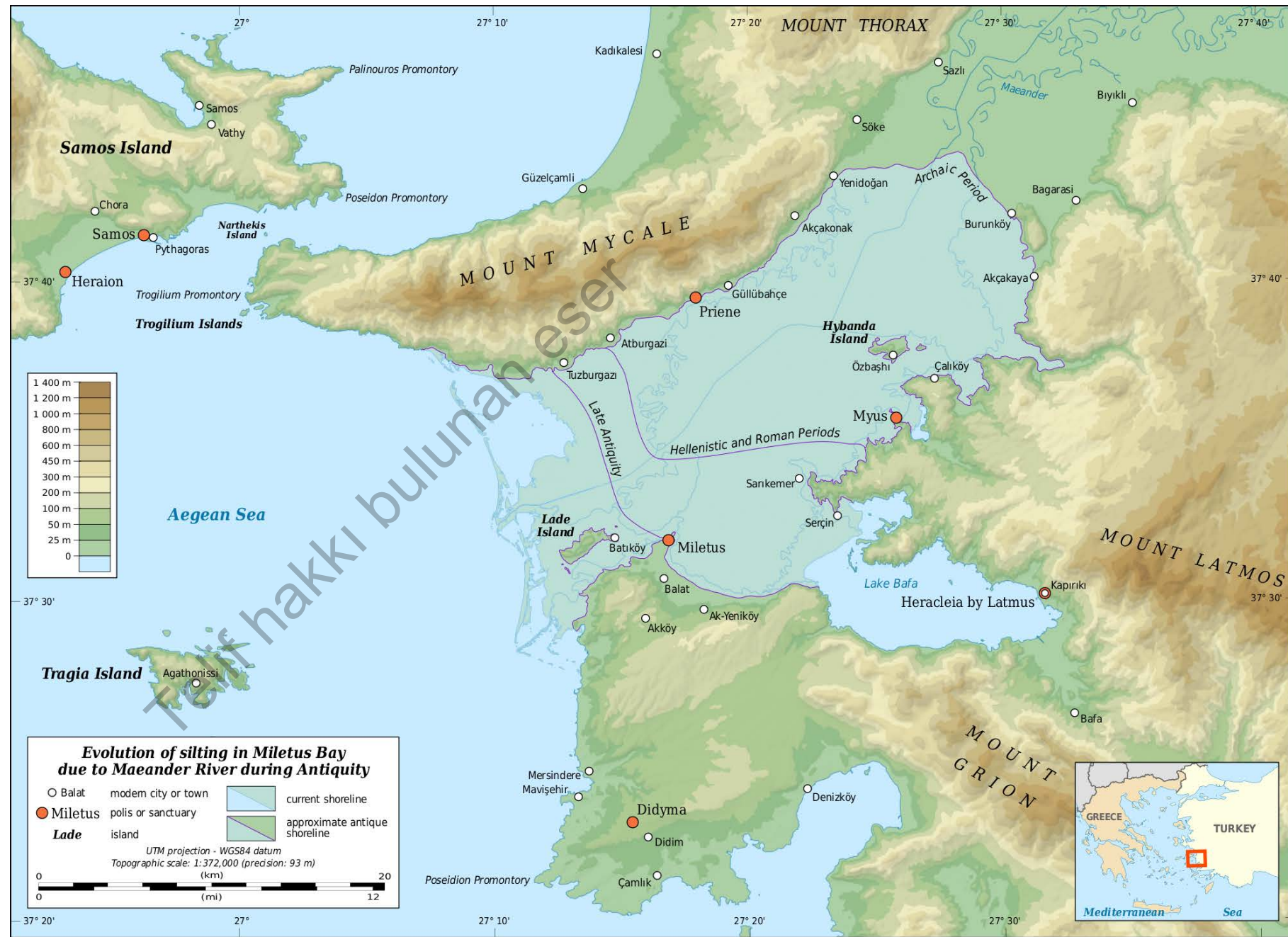

Örneğin Küçük Menderes nehri alüvyonları zamanla Efes kenti limanını, Büyük Menderes nehri ise Milet kentini sahilden içeride bırakmıştır.

Ayrıca bu dönemde Bafa gölü bir körfez durumundaydı.

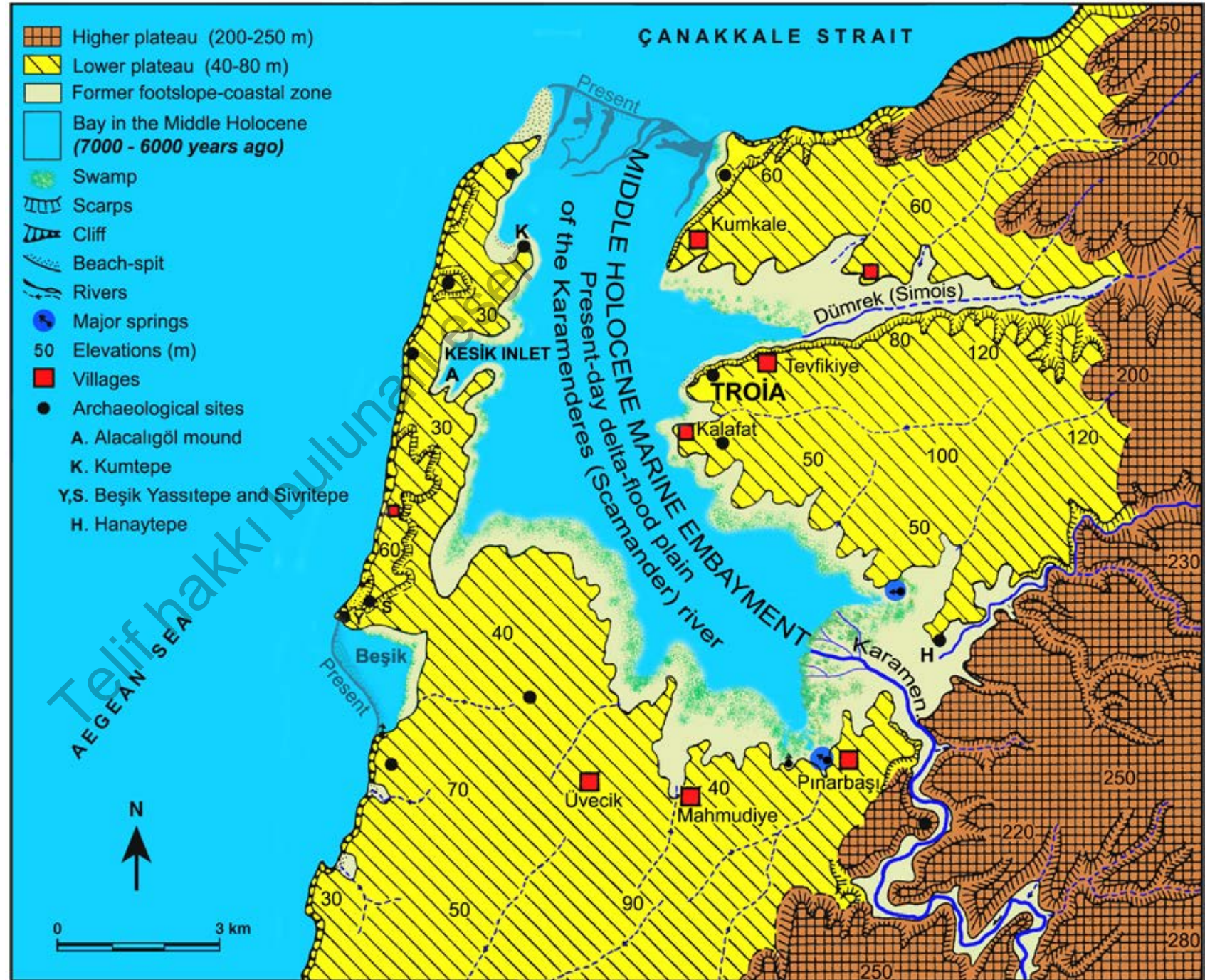
Latmos Körfezi olarak adlandırılan bu yerde Herakleia kenti bulunurdu.

Bu körfez de antik kentler gibi zamanla Büyük Menderes Nehri alüvyonlarıyla dolarak günümüzde bir göl haline gelmiştir. Milet kenti de deniz kıyısından içeride kalmıştır.

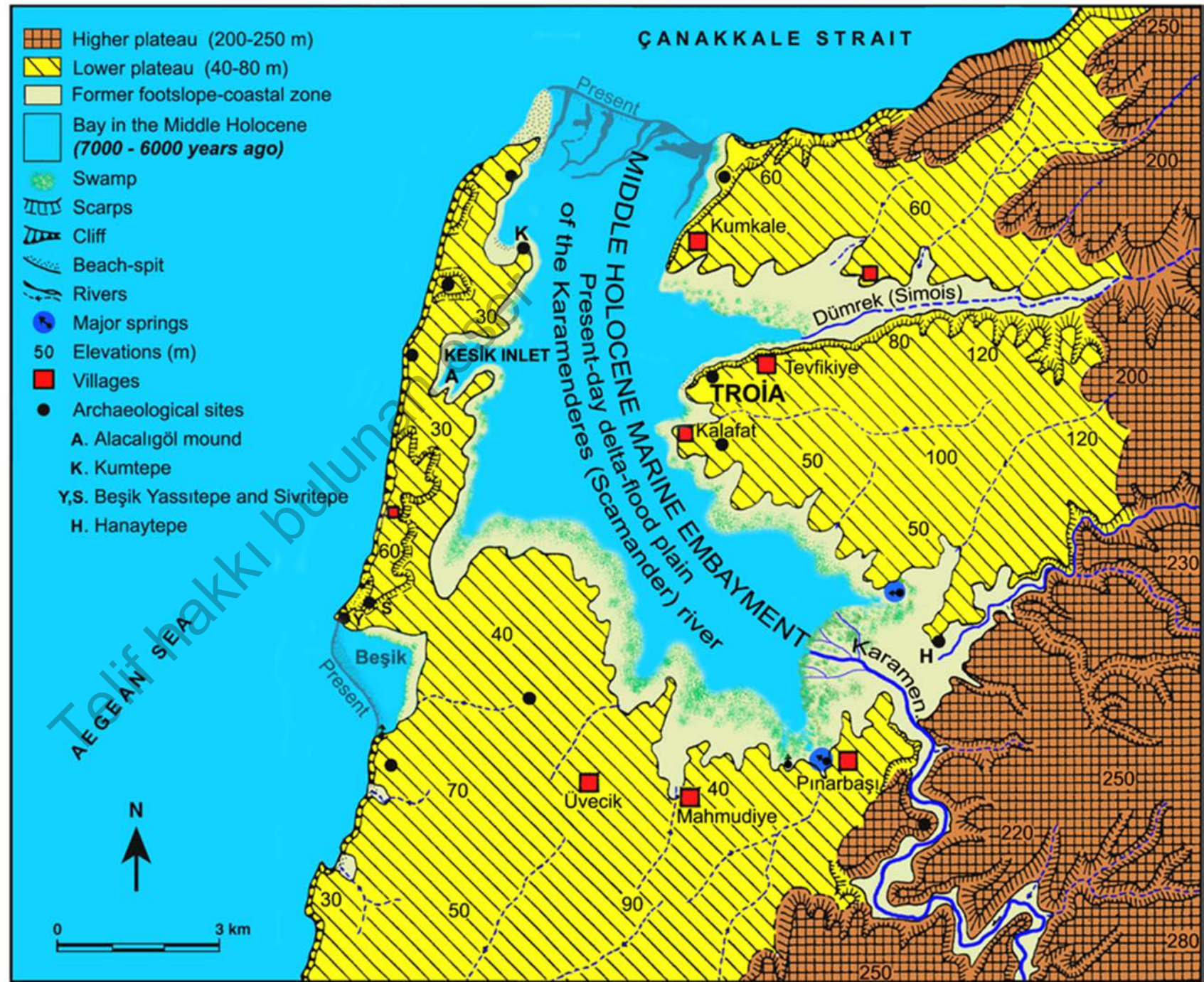

Çanakkale Boğazı güneyinde Karamenderes delta-taşkın ovasının günümüzden 7000 yıl önceye ait paleocoğrafya rekonstrüksiyonu.

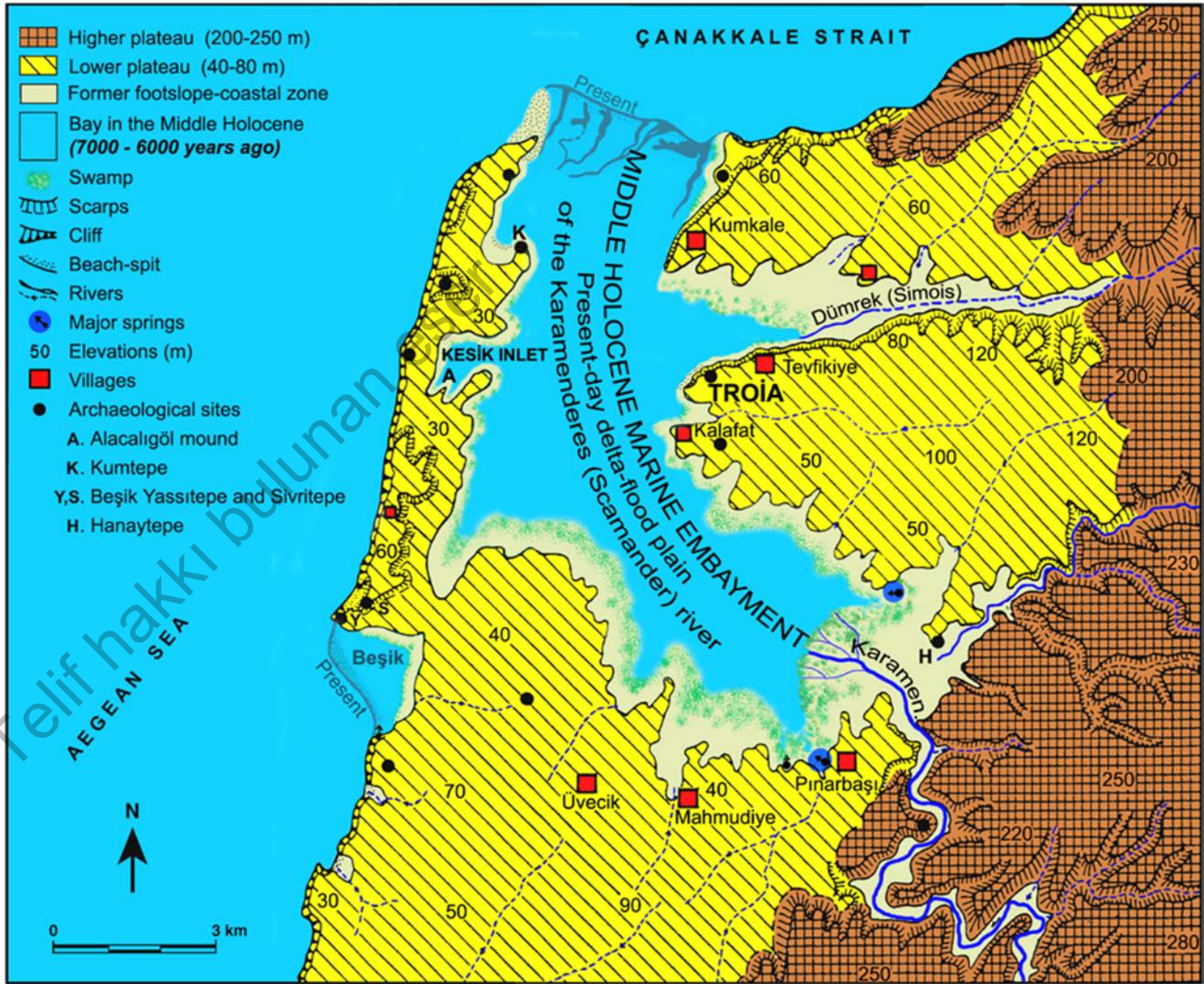
Batı Anadolu'nun kıyı kesimindeki tektonik çukurluklara (genellikle graben) yerleşen büyük akarsuların ağızlarında, Holosen'de yükselen deniz uzun körfezler oluşturmuştur. Bunlardan biri de Karamenderes ırmağı ağzındaki eski körfezdir.

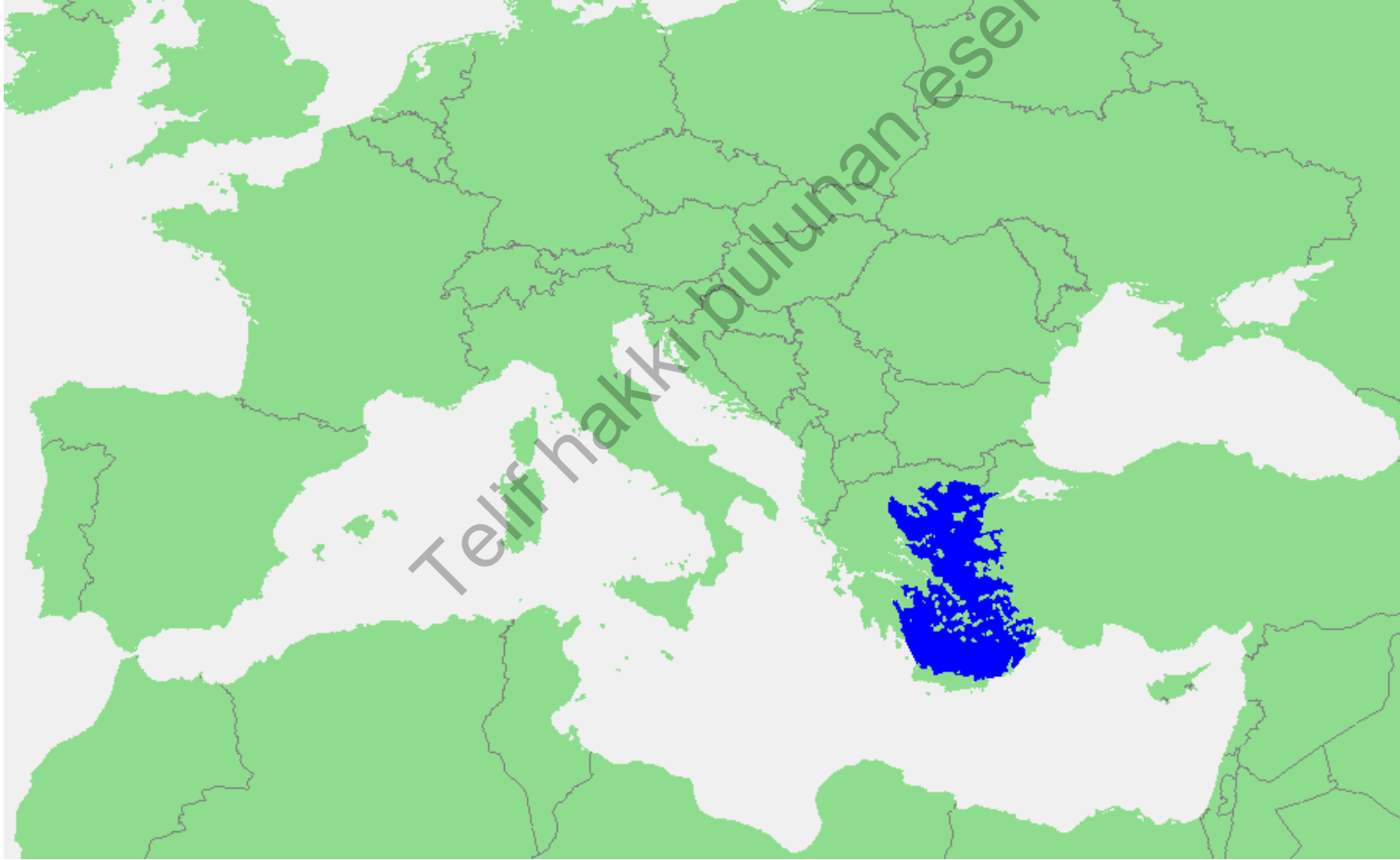
Burada Neojen sıg̃ deniz çökelleri üzerinde şekillenen 50-100 m kadar yükseklikteki plato sırtları arasına yerleşmiş bulunan Karamenderes vadisi aşağı kesimine sokulan deniz, 14C tarihlemelerine göre 7000 yıl kadar önce güneyde Pınarbaşı yakınlarına kadar sokulmuş, bundan sonra, deniz seviyesi yükselmesinin önemini kaybetmesiyle ilerleyen delta-taşkın ovası vadi çukurluğunu doldurarak bugünkü ova yüzeyini oluşturmuştur.

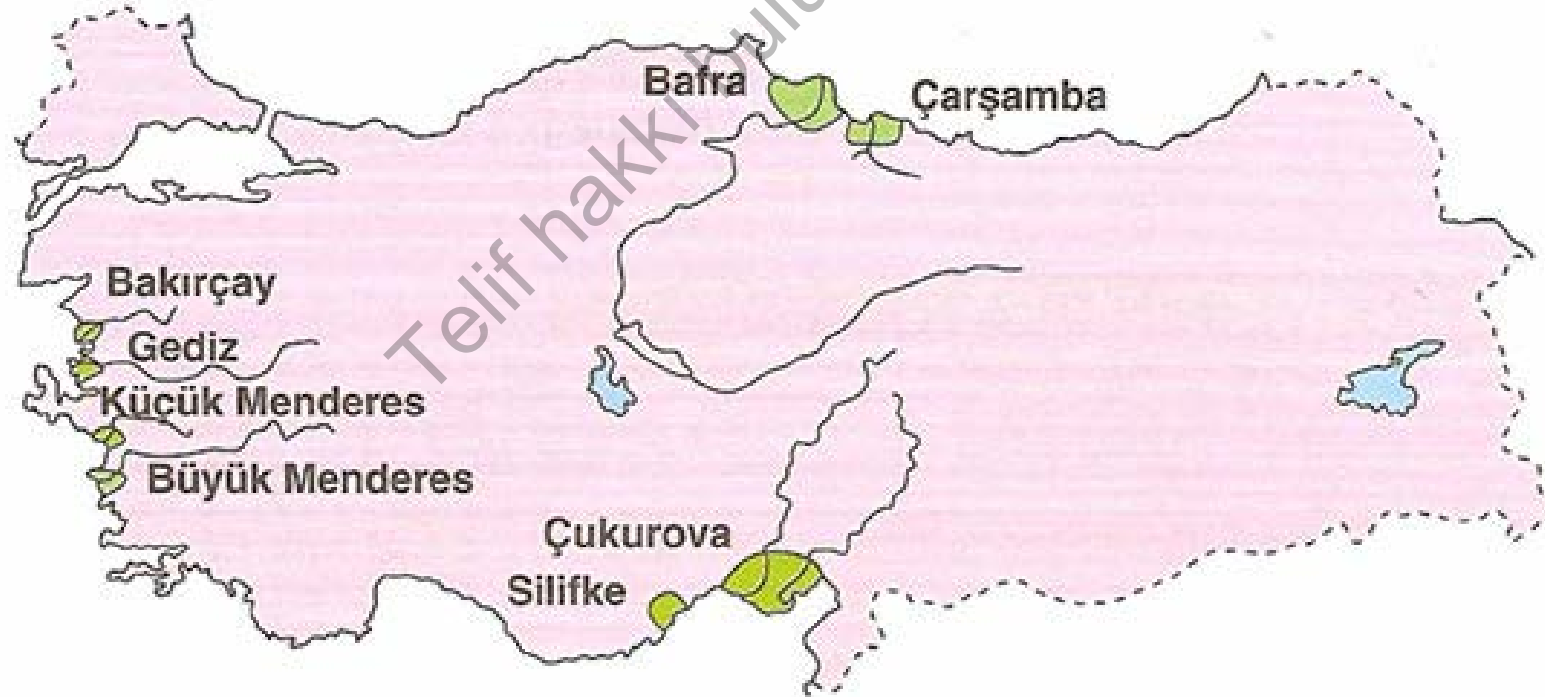
Ovanın orta-doğu kenarında bir plato sırtının ucunda bulunan Troya prehistorik kent kalıntıları ile yapılan ilişkilendirmede Troya I, II, III dönemlerinde (günümüzden 5000-4300 yıl önce) Troya'nın bir kıyı yerleşmesi olduğu, Homeros destanında anlatılan Troya savaşlarının geçtiği Troya VI döneminde ise delta kıyısının Troya önlerinde bulunduğu anlaşılmıştır. Ovanın önünde kıyı çizgisinin çekilme hızı ile küçük deniz seviyesi değişme dönemleri de uyumludur. Buna göre deltanın en hızlı ilerlediği dönem, deniz seviyesinin birkaç metre alçaldığı Troya VI, yani günümüzden 3500 yıl kadar önceki zamanlardır.

- IV. Jeolojik Zamanda Ege Denizi henüz oluşmamış ve kara görünümündeydi. Esnekliğini yitiren Ege karasının sulara gömülmesi sonucu oluşan Batı Anadolu sahil kesimi kıyı çizgisinin sürekli değiştiği bilinmektedir.

- Batı Anadolu sahil kesiminin Prehistorik çağlardan itibaren denize dökülen nehirlerin taşıdığı alüvyonlar ile sürekli değişikliğe uğramış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Gediz ve Büyük Menderes nehirleri İç Batı Anadolu'nun kenarına kadar uzanmaktadır . İzmir Körfezi Batı Anadolu sahil kesiminde yerleşim için en uygun yerdir. Körfez, Gediz Nehri'nin taşıdığı alüvyonlarla iç deniz görünümünü kaybederek delta özelliği kazanmıştır. Batı Anadolu Bölgesi Gediz Vadisi aracılığıyla Orta Anadolu platosuyla bağlantılıdır.

Akarsular

Bölgenin başlıca akarsuları arasında Bakırçay (Kaikos), Gediz Nehri (Hermos) Küçük Menderes Nehri (Kaystros) ve Büyük Menderes Nehri (Maiandros) yer almaktadır.

İklim

İklim özellikle Batı Anadolu sahil kesimi ve adalarda tipik Akdeniz iklimidir. Yazlar sıcak ve yağmursuzdur. Bazı yerlere Mayıs-Ekim arası hiç yağmur yağmaz bu nedenle ırmaklar kurur, bitkiler sararır ve tüm vadi kalın bir toz tabakası ile örtülmektedir.

En sıcak mevsimde bile kuzey rüzgarları eksik olmaz havayı berrak ve serin yapar. Kışlar genellikle yumuşak geçmektedir. Sürekli kar ve don sahil kesiminde daha alçak bölgelerde gözlenmez. Ancak iç kesimlerdeki dağlık yerlerde ve yaylalarda yani İç Batı Anadolu'da karasal iklim özellikleri hakimdir.

Kışın fırtınası bol olan Ege Bölgesi'nde soğuk kuzey rüzgarlarını (Poyraz) yağmur getiren ılık güney rüzgarları (Lodos) takip eder. Yağmur kışın bol ve sağanak halinde yağmaktadır. Çok defa dereler ve ırmaklar taşar. İlkbaharda dağlar ve tepeler yeşile bürünse de Ege'nin kireçli toprakları kışın yağın yağmuru tutamaz ve yazın tabiat sararır ve hatta kurur.

- Bu dağların doğu-batı doğrultulu çukurlarla kesintiye uğramaları ve IV. Jeolojik Zamanda Anadolu ile Balkan Yarımadası arasındaki bir kara parçasının çökerek sular altında kalması girintili ve çıkıntılı bir kıyı şekliyle beraber çok sayıda ada oluşturmuştur. Bu adalardan **Midilli'deki Thermi** ve **Limni Adası'ndaki Poliochni** yerleşimi önemlidir.

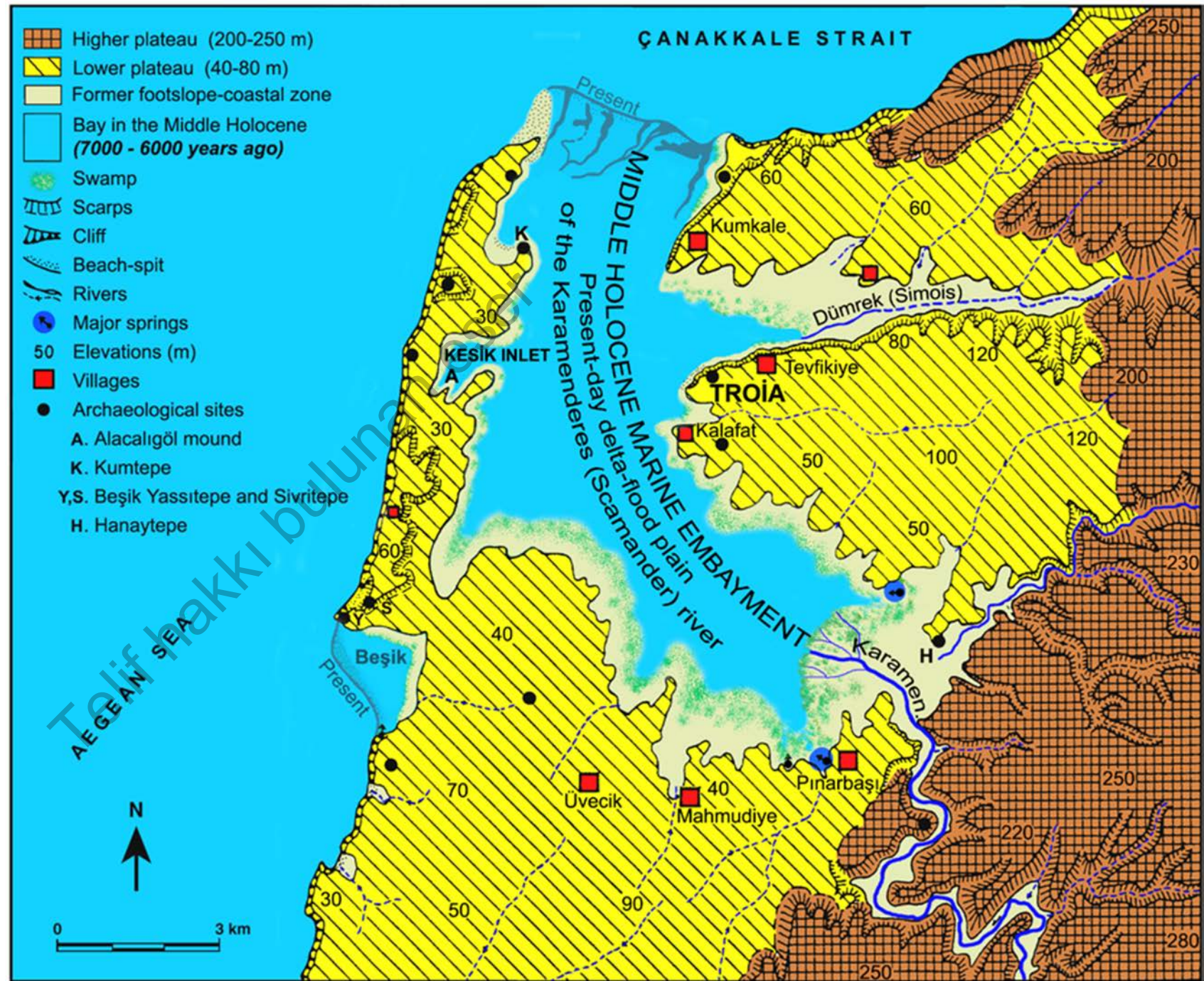

İzmir, İasos ve Bodrum (Halikarnas) gibi geniş körfezler ile körfez iken **Latmos** ve Kyme gibi dolmuş liman kentleri vardır.

Akarsuların getirdiği alüvyonlarla antik dönemlerden günümüze kadar sürekli olarak kıyı dolmaktadır.

Aynı şekilde vaktiyle Troya'nın gemilerine güvenli bir sığınak sağlayan Beşik Limanı, Holocene Zamanı'nda (ca. G.Ö. 11650) oluşmuş ve Tunç Çağları'nda alüvyonlarla dolmaya başlamıştır.

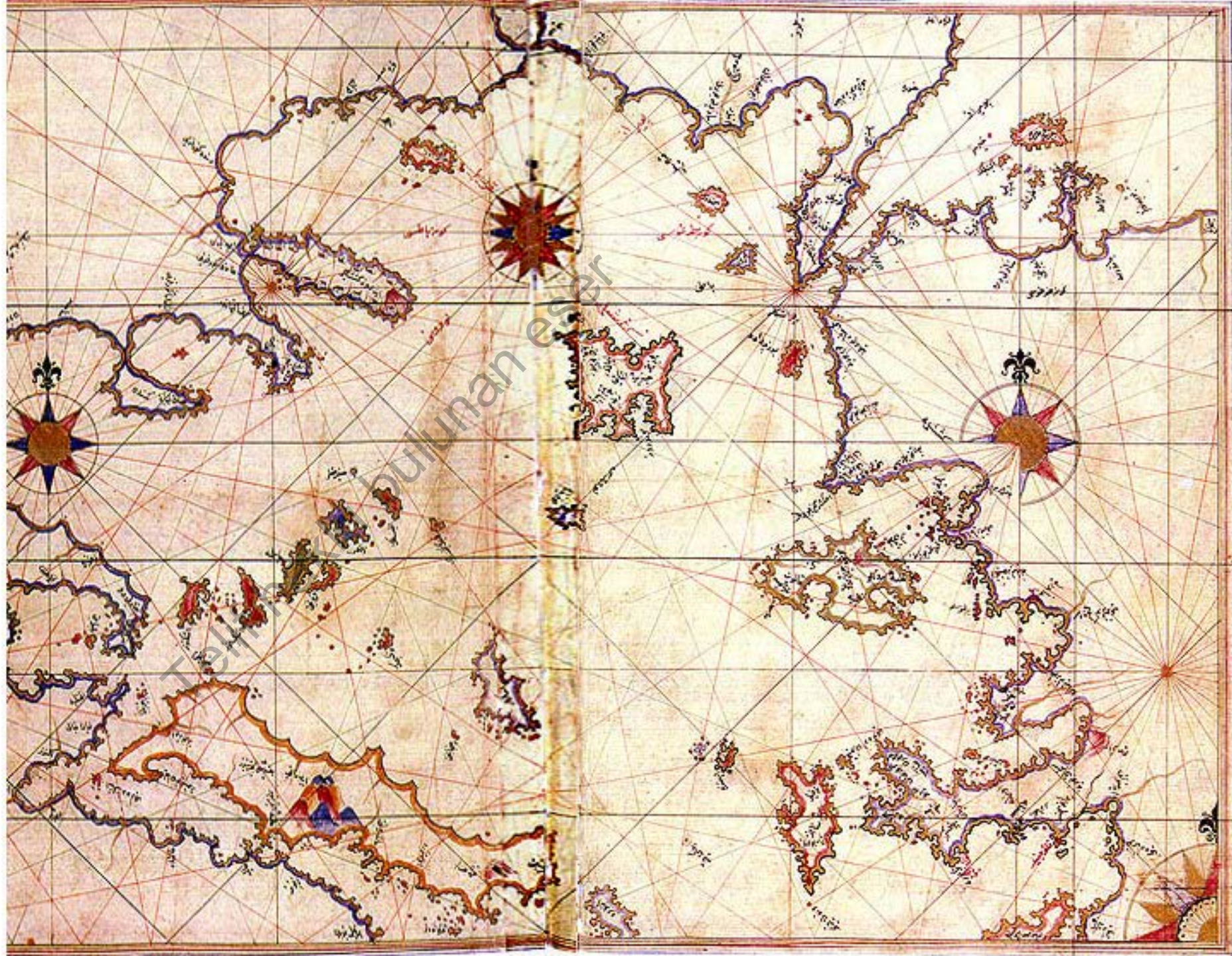
- Batı Anadolu'nun kuzeyinde büyük bir kısmı Çanakkale sınırları içinde yer alan Biga Yarımadası bulunmaktadır. Batıda Kumkale Burnu'ndan doğuda Gönen Çayı Vadisi'ne kadar uzanan Biga Yarımadası vadilerle yarılmış tepelik görünümünde olup, çoğu Kaz Dağları'ndan doğan akarsu boyları ve uçlarındaki az yer tutan çukur ovalarla çevrelenmiştir.

- İç Anadolu Bölgesi Yukarı Sakarya bölümünde bulunan Eskişehir yöresi kültürel açıdan Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'ya bağlıdır. Eskişehir yöresi aynı zamanda Orta Anadolu ile Batı Anadolu arasında coğrafi ve kültürel açıdan bir geçiş bölgesi niteliğindedir. Sakarya Nehri'ne dökülen Porsuk Çayı Eskişehir yöresini ikiye bölmektedir. Porsuk Ovası (Eskişehir Ovası), Sündiken, Sivrihisar ve Türkmen dağları yörenin önemli reliefleri arasındadır. Yörenin tamamında otsu bitkilerden oluşan stepler ve karasal iklim hâkimdir.

Türk denizci Piri Reis'in 1528'de çizdiği Ege Denizi haritası.

Anadolu Miken Kronolojisi/ Geç Tunç Çağı

LH I	Miken I	M.Ö. 1550-1500
LH IIA	Miken IIA	M.Ö. 1500-1450
LH IIB	Miken IIB	M.Ö. 1450-1425
LH IIIA1	Miken IIIA1	M.Ö. 1425-1400

LH IIIA2 erken	Miken IIIA2	M.Ö. 1400-1350
LH IIIA2 geç		M.Ö. 1350-1300

LH IIIB	Miken IIIB	M.Ö. 1300-1200
---------	------------	----------------

LH IIIC1 erken	Miken IIIC	M.Ö. 1230-1200
LH IIIC1 geç		M.Ö. 1200-1100

LH IIIC2 Submiken		M.Ö. 1100-1050.
-------------------	--	-----------------

	Western Anatolia	Aegean High Chronology	Troy	Liman Tepe	Miletus	Cyprus	Central Anatolia
1200	LB 2B	LH IIIB	VIIa	II:2	VI	LC IIC	Hittite Empire Period
1300	LB 2A	LH IIIA	VI Late	II:3	V	LC IIB LC IIA	
1400		LH IIB	VI Middle	Disturbed	IVb	LC I	Middle Kingdom
1500	LB 1B	LH IIA					Old Kingdom
1600	LB 1A	LH I	VI Early	III:1-2	IVa	MC III	Kültepe Ia
1700	MB 2	MH III		III:3		MC II	Ib
1800	MB 1	MH II	V	III:4	III	MC I	II
1900	?			IV:1		↓	II (no tablets)

KAYNAKÇA

- DARKOT, B.; TUNCEL, M., 1978, **Ege Bölgesi Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2365, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 99, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- ERCAN, T., 1996, **Biga ve Gelibolu Yarımadaları ile Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adalarının Jeolojik, Arkeolojik ve Tarihi Özellikleri**, Yerbilimleri ve Kültür Serisi, no.1., Maden Tetkik ve Arama Müdürlüğü, Ankara.
- GÜNGÖRDÜ, E., 2006, **Türkiye'nin Coğrafyası**, Asil Yayın (2. Baskı), Ankara.
- KAYAN, İ., 1991, "Holocene Geomorphic Evolution of the Beşik Plain and Changing Environment of Ancient Man", **Studia Troica**, Band 1, s. 79- 93.
- KAYAN, İ., 2001, "Troia Yöresinin Yüzey Şekilleri Alüvyon Ovasının Jeomorfolojisi ve Paleocoğrafik Açidan Rekonstrüksiyonu", **Troia Düş ve Gerçek**, Sergi kataloğu, Konrad Theiss Verlag GmbH, Stuttgart, s. 182- 184.
- Kayan, İ., 2012, " Kuvaterner'de Deniz Seviyesi Değişmeleri", **Kuvaterner Bilimi**, 59-78.
- Kouka, U., 2019, 'Aspects of mobility between Crete and the Southeast Aegean in the Middle Bronze Age: the new evidence from the Heraion of Samos', in Proceedings of the **12th International Congress of Cretan Studies**, Heraklion 2016, 1-17.
- MANSEL, A.M., 1963, **Ege ve Yunan Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Özgünel, C., 2013, **Anadolu'da Miken Seramiği**, Anadolu/ Anatolia Ek dizi II.1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Pieniazek, M.; Kozal, E., Pavuk, P., 2018, 'The Troad, South Aegean and the Eastern Mediterranean: Long-distance Connections during the Late Bronze Age', in **Bronzezeitlicher Transport. Akteure, Mittel und Wege**, Tübingen University, 375-410.
- TEXIER, C., 2002, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, (Çev. A. Suat) Enformasyon ve Dokümantasyon Vakfı Yayını, Ankara.
- YÜCEL, T., 1953, "İzmir'de Eski Bir Kıyı Çizgisi", **AÜDTCF Dergisi**, C. XI, S. 2-4, s. 279- 284.